

Jeanne Moreau

1958-ban kis híján félbeszakadt a velencei nemzetközi filmfesztivál. Louis Malle filmje, *A szeretők* olyan kényes jeleneteket tartalmazott, hogy az estélyi ruhás és frakkos közönség felugrott helyéről, szitkok és átkok közepette vonult ki a vetítőteremből. Két évtized múltán mindez nevenségesen hangzik — obszcenitásban mit produkált, azóta a nyugati filmipar?! — a velencei botrány mégis zajos és feszült-ségteremtő volt.

Így ismerte meg a mozi-közönség Jeanne Moreau-t, a kifogásolt jelenetek egyik főszereplőjét, akit akkor már tíz esztendeje ünnepltek a párizsi színházi világ. Előbb a híres, patinás Comédie Française-ben, majd a Théâtre National Populaire-ben játszott, ez utóbbi színpadán nem egy alkalommal Gérard Philipe

volt a partnere. Közben, ha csupán röpke percekre is, megjelent a filmvászonon. Epizódszerepeket bízták rá. Akkor kapott először fontos feladatot, amikor Louis Malle pályafutása elkezdődött. Malle ugyanis Moreau-t szemelte ki a *Felvonó* a vérpadra című filmjének főszerepére. Első szerepében, a filmmel együtt, nagyot bukott, Malle mégis kitartott mellette. Az ő számára Moreau képviselte azt a színésznőtípust, aki a következő évtizedekben felfrissítheti és magasba lendítheti a francia filmet.

Félszégése nyomai

Jeanne Moreau Párizsban született, 1928-ban. Apjának vendéglője volt a Montmartre-on, anyja tizenhét éves volt, amikor a Tiller Girls nevű táncsoporttal Angliából Párizsba érkezett. Három év múlva

ment férjhez, és végleg lemondott pályájáról. A szülők később elváltak, Jeanne akkor már — dacolva apja ellenkezésével — a színészpályával ismerkedett. Később ezekről az éveiről ezt mondotta: „Eleinte csak azért akartam színésznő lenni, hogy elszakadjak a családomtól. Apámnak vendéglője volt, állandó konyhaszagban éltem. Először táncosnő szerettem volna lenni, anyám az volt. Tűz és víz! Apám, a parasztfü beleszeretett egy lanca-shire-i táncosnőbe. Eleve halálra ítélt házasság. Apám azért utálja az én mesterségemet, mert ezzel is elutasítja magától a múltat. Engem rendkívül szigorúan, és vallásosan nevelt. Állami iskola, ösztöndíj, mosás, varrás, vacsorafőzés ... Még ma is viselem akkori félszégéseim nyomait.”

1948-ban mutatkozott be a Comédie Française színpadán az *Egy hónap falun* című Turgenev-dramában, s még abban az esztendőben filmszerepet is kínáltak neki. Az *Utolsó szerelem* című filmben debütált. Színházi bemutatkozását siker kísérte, a filmmel kevesebb szerencséje volt. Nem tetszett az operatőröknek. Azt mondták, nem fotogén, aszimmetrikus az arca, egyáltalán: túlságosan messze van attól, hogy szépek lehessen mondani! Mindezt nem titokban, egymás között beszéltek meg, hanem hangosan, szinte Jeanne arcába vágva. Nagy akaratereje volt szüksége, hogy ezt a nyílt ellenállást legyőzze. A filmstúdióban elszenvedett első kudarcairól így vallott:

„Akkoriban soha nem néztem meg esténként a forgatási nap eredményét, az esti vetítésen nem voltam jelen. Félttem. Vissza-vonultam az öltözőbe és összeszorított foggal készültem a következő napra, jobb akartam lenni, mint partnereim. Erre koncentráltam nagyon erősen. Le kellett küzdenem az ellen-szenvet, az előítéletet. Tíz évre volt ehhez szükségem. 1958-ban, amikor *A szeretők* című filmet forgattam, az operatőrök már nem fanyalogtak az arcomtól. Úgy éreztem, győztem!”

Arcának aránytalansága később soha nem okozott kényelmetlenséget, hiszen ettől kezdve egy-egy szerep eljátszására olyan filmrendezők kérték fel, mint An-

tonioni, Truffaut és Bu-nuel. Őket nem a külsőségek vonzották, vagy taszították. Hanem ami ennél sokkal fontosabb: Jeanne Moreau tehetsége, nagy átélő képessége, érzékeny intellektusa. Pályája új, fontos fejezetéhez érkezett.

Szenvedésre ítélve

Antonioni 1960-ban készíttette *Az éjszaka* című filmjét. Mastroianni a divatos, de átlagos tehetségű író mellett egy unalmas életet kellett megformálnia, amelyet senki és semmi nem tudott értelmesse, tartalmassá tenni. Lidia tehát passzív ember volt, akit a rendező szenvedésre ítelt Jeanne nem tudott megbé-külni sötét tónusú szerepével és vitába szállt Antonionival. Voltak jelenetek, amikor sikerült is meggyő-znie őt, hogy Lidia, aki férje reá nehezedő árnyékával küzd, s voltaképpen ezért magányos is, ne tűnjék ennyire gyengének, szeretni és gyűlölni is tudjon.

François Truffaut-val 1961-ben találkozott elő-ször, akkor készült a *Jules és Jim* című filmje, majd 1964-ben Truffaut írta a *Mata Hari* forgatókönyvét, amelyet Jean-Louis Richard rendezett. A hírhedt kémnő históriája sokszínű, izgalmas feladatot jelentett Moreau-nak, s végre együtt dolgozhatott a francia film kiváló és világszerte népszerű színészeivel, Jean, Louis Trintignant-nal. Ezek a lehetőségek felvillanyozták Truffaut a Mata Hari bemutatója után így nyilatkozott róla: „Mata Harit mindig ilyennek képzeltem amilyennek Jeanne játssza. Bebizonyítja, hogy a kémnő is — elsősorban — nő, aki szereti a fülbevalókat, a; édességeket, tehát az éle, apró örömeit, s természete sen a férfiakat, illetve egy férfit.”

1964 sikeres esztendő volt pályáján. Ebben az évben készült (a spanyol Bunuel híres filmje, az *Egy szobalány naplója*, amelynek címszerepét, Célestine-t nagy képzelőerővel formálta meg.

Veszélyes éjszaka

Honfitársnőjével, a félelmetes hírű Brigitte Bardot-val, ahogyan később ő mesélte, élete „legnehezebb filmjét” készítette. 1965-ben Mexikóban, hatalmas apparátussal forgatták a *Viva Maria* című filmet. A rendező, Louis Malle, nem sejt-

Két jelenet a Mata Hari című filmből
(Az alsó képen partnere: Jean-Louis Trintignant)

tette, mit vett a nyakába, amikor ezt a két világhírű színésznőt összehozta. Jeanne is gyanútlanul sétált be az „oroszlánbarlangba”, nem gondolt rá, milyen kínos, nehéz órái és hetei lesznek. Később ezt mondta: „Elfogadtam a szerevet, tetszett a gondolat, hogy Bardot-val közös filmet készítsünk. Egy hónapig tűrhetően ment a munka, de aztán ... Aztán elszabadult a pokol! Én úgy érzem, itt csak Bardot a fontos, az ő bájairól van szó. Nekem statisztálnom kell ehhez. Összekaptunk. Egy éjszaka, forgatás közben, amikor már holt fáradtak voltunk, hirtelen kialudt a villany. Minden megbolydult. Ekkor mondta Bardot: „Ha valaki Jeanne-t megvilkolva találja, ne keressétek, ki volt a tettes!” Malle-nak nem kellett attól tartania, hogy otthagynom a filmet, ahhoz túl jól ismert. Attól viszont félt, hogy Bardot teszi ugyanezt. Ilyen körülmények között csináltam végig ezt a filmet, életem legnehezebb filmjét. A mexikói hegyek között, mostoha természeti viszonyok között.”

A Viva Maria volt egyébként ötvenedik filmje. S közben Amerikában is „felfedezték” — ebben is kevés öröme volt. Egy nagy amerikai magazin „fűrészfogú vamp”-nak becézte és leggyengébb alakításait emelte ki. Párizsban heves tiltakozást váltott ki ez a hamis portré, hiszen az egyik legkiválóbb francia művészt alázták meg. Ebben nem ismernek tréfát. Életéről, pályája fordulópontjairól gyakran faggatják. Hogyan sikerült, kinek, vagy minek köszönheti? „Mi vitt előre? — mondta egyik alkalommal a feléje szegezett kérdésre. — A színház szerete, vagy a filmé? Vagy egyszerűen csak sok pénzt akartam keresni? Más a film és más a színház, de mindkettő egyformán nagy örömet szerez. A pénz? Pénzért soha sem csináltam semmit, bár tudom, hogy a pénz fontos dolog. Én szegény voltam, sokat kellett nélkülözni. Apám vendéglője 1936-ban tönkrement. Aztán jött a háború, apámat elvitték katonának, s mivel anyám angol volt, őt is zaklatták. Naponta jelentkeznie kellett a németeknek. Ami a népszerűséget illeti: lassan jött, s elvesztése borzalmas lenne. Én vágyódom a népszerűségre. Tudja, az én filmszínészi karrieremért senki nem adott volna egy lyukas garast. Hát már csak ez is

„Más a film és más a színház, de mindkettő egyformán nagy örömet szerez”

öszöntött, hogy megmutassam ...”

Négy színésznő, s az ötödik

A színpadról igazából soha nem mondott le. Voltak évek, amikor minden idejét lekötötték érvényes filmszerződésai. Ebből a bűvös körből képtelen volt kiszabadulni, de a színházra akkor is sokat gondolt. S amikor lélegzetvételnyi időhöz jutott, gyorsan elvállalt néhány szerepet. Két nagy siker is volt köztük. 1974-ben Peter Handke osztrák író Lovaglás a Constance-tavon című színdarabjában lépett fel, majd 1976-ban a Lulu című Wedekind-dráma címszerepét játszotta.

A hetvenes évek derekán alaposan meglepte híveit és a szakmai közvéleményt: bejelentette, hogy filmet szándékozik rendezni! „Az

emberek óvtak a vállalkozás veszélyétől — nyilatkozta —, de engem a veszély szórakoztat, legalábbis a veszélynek ez a fajtája!” Fény című filmje a színházi világba vezette el nézőit. Hősei színésznők voltak: négy színésznő, s az ötödik a rendezőként debütáló Jeanne Moreau. „Már két nappal a felvételek kezdete előtt álmatlanság gyötört — mesélte —, s ekkor eszembe jutottak addigi rendezőim. Joseph Losey például a forgatások előtt allergiás nehézlégzés gyötöri, Bunuel babonásan megsimogatja a diszleteket, mielőtt hozzákezd a munkához ... Két álmatlan éjszaka után én is ott álltam a stúdióban, körülöttem szereplőtársaim, s én mégis halálosan egyedül érzem magam. De a varázs megtört. biztonságot éreztem a munkához. Hát így kezdődött újabb életem!”

A filmrendezés — mint utóbbi kiderült — nemcsak egyszeri felfedezés volt életében. Újabb filmek tervei foglalkoztatják, de közben hű maradt önmagához, a színpadhoz és a filmhez, vagyis színészmesterségéhez is. Nagyszerű művész, kitűnő ember. François Truffaut nem véletlenül nyilatkozta róla: „Minden erénnyel és jó tulajdonsággal dicsekedhet, amit ember egy nőtől elvár, s ezenfelül olyan tulajdonságokkal is rendelkezik, amelyeket egy férfitől várhatunk el. Rossz tulajdonságai pedig nincsenek!”

Jeanne Moreau nem csupán a francia, hanem a világ színház- és filmművészetének egyik vezető színésznője, akinek minden megnyilvánulását figyelem kíséri.